

WORLD WOMEN CONFERENCE-III
September 3-5, 2021, Ankara, Turkey
(PROCEEDINGS BOOK)

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Ebru GÖZÜKARA

Assoc. Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ

All rights of this book belong to İKSAD. Without permission can't be duplicate or copied. Authors are responsible both ethically and juridically

İKSAD Publications – 2021 ©

Issued: 17.09.2021

ISBN: 978-625-7464-13-0

Bu Kitabın Tüm Hakları İKSAD Yayınevi'ne aittir.

Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerden

sorumludurlar. İKSAD Yayınevi – 2021 ©

Yayın Tarihi: 17.09.2021

ISBN: 978-625-7464-13-0

WORLD WOMEN CONFERENCE-III
September 3-5, 2021, Ankara, Turkey
(PROCEEDINGS BOOK)

<https://www.worldwomenconference.org/>

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

International World Women Conference - III

DATE and PLACE

September 3-5, 2021

Ankara, TURKEY

ORGANIZATION

İKSAD-INSTITUTE OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND SOCIAL RESEARCHES

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Hajer HUSEYNOVA

Prof. Dr. Mustafa TALAS

Dr. Nuray PAMUK OZTURK

Dr. Viola MAKHZOUM

Dr. Hülya BİNGÖL

Feray KABALCIOĞLU BUCAK

Elvan CAFEROV

Gönül EDESLER

PARTICIPANT'S COUNTRIES

Turkey, Azerbaijan, India, Nigeria, Pakistan, Bulgaria, Indonesia, Cyprus, Brazil, Greece, USA, China, Iran, Portugal, Ecuador, Slovakia

TOTAL NUMBER OF PAPERS: 74

THE NUMBER OF PAPERS BY FROM TURKEY: 34

OTHER COUNTRIES: 40

**Double blinded evaluation process*

WORLD WOMEN CONFERENCE-III

September 3-5, 2021, Ankara, Turkey

(PROCEEDINGS BOOK)

<https://www.worldwomenconference.org/>

HZ. PEYGAMBER'İN SÜNNETİNDE EŞLER ARASI İLİŞKİDE SEFKATLİ DAVRANIŞ¹

Recep ERTUĞAY

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı

ORCID ID: 0000-0001-7289-0338

ÖZET

Çağımızda insanlığın, hayat standartlarını yükseltme meşgalesi, ahlâkî değerlere karşı kör nokta oluşturmaktadır. Aşırı tüketim ve tüketimi karşılamak üzere yoğun koşuşturma içerisinde insanlar hiçbir şeye vakit bulamamakta, çocuklarını ihmal etmekte ve eşleri ile ilgilenememektedirler. Şiddet her geçen gün ilişkilere biraz daha fazla sızan bir olgu haline gelmekte insanlar sürekli olarak kendilerini gergin ve öfkeli hissetmektedir. Hemen hemen her sokağa çıkışımızda bir kavgaya şahit olmakta haber ortamlarının önemli bir zamanını şiddet haberleri almakta özellikle kadınlara yönelik şiddet sahneleri ileri boyutlara varmaktadır. Hayatın anlamında uzaklaştığı bir zaman şeridinde durdurulamayan bir hızla ilerlenmekte maddeye dönüştürülemeyen diğerkâm olma hemdem olma, şefkatli olma gibi erdemler gün geçtikte değer kaybetmektedir. Psikolojiden sosyolojiye, mikrobiyolojiden pedagojiye kadar çalışmalar hızla ilerlemekte, ele alınan konuların kılcal damarlarına kadar inilmektedir. Durum böyleyken ailelerin huzuru, gelişmelere paralel bir istikamet gösterememekte, istatistikler aksini söylemektedir. Niçin böyle olmaktadır? Çalışmaların amaçları doğru bir anlam zemininden uzak mıdır? Faydalı ve geçerli bir anlamlandırma yapılamadığı için mi gösterilen çabalar yeterli sonucu verememektedir? Eşlere yönelik şefkatsiz yaklaşımlar genelde negatif yönden ele alınmakta konuya ‘Şiddeti Yok Etme’ penceresinden bakılmaktadır. Karanlığı yok etmek güneşi var etmekle mümkündür. Karanlıktan bahsetmek yerine güneşten söz etmek daha isabetli olmalıdır. O nedenle eşler arası ilişkide istenmeyeni yok etme odaklı yaklaşımlar yerine isteneni var etmeye yoğunlaşmak gerekmektedir. Olumlu duyguları sürekli olarak dile getirmek erdemli davranışların daha çok konuşulmasını haliyle canlılığının sürdürülür kılınmasını sağlayacaktır. Bu sebeple bu çalışmada da eşler arası ilişki de şefkatli davranışları etkin kılmak için Hz. Peygamber’in örnekliği ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sünnet, Hadis, Kadınlar, Eşler, Şefkat

COMPASSIONATE BEHAVIOR IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SPOUSES IN THE SUNNAH OF THE HZ. PROPHET

ABSTRACT

In our age, the preoccupation of raising the living standards of humanity creates a blind spot against moral values. In the intense rush to meet the excessive consumption and consumption, people cannot find time for anything, neglect their children and cannot take

¹ Bu makale, “Hz. Peygamber’in Sünnetinde Şefkat” isimli doktora çalışmamızdan üretilmiştir. Recep Ertuğay, *Hiz. Peygamber'in Sünnetinde Şefkat* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017).

care of their spouses. Violence becomes a phenomenon that infiltrates more and more relationships with each passing day, and people constantly feel tense and angry. Almost every time we go out on the street, we witness a fight, and violence news takes an important part of the news media, especially the violence scenes against women reach further dimensions. In a time when life moves away from the meaning of time, it is progressing at an unstoppable speed, and virtues such as being altruistic, being selfless, being compassionate that cannot be transformed into matter lose value day by day. Studies from psychology to sociology, from microbiology to pedagogy are progressing rapidly, reaching the capillaries of the subjects covered. While this is the case, the peace of the families cannot show a direction in parallel with the developments, and the statistics say otherwise. Why is this happening? Are the aims of the studies far from a true meaning base? Is it because a useful and valid interpretation cannot be made, and the efforts made do not yield sufficient results? Uncompassionate approaches towards spouses are generally handled in a negative way, and the issue is viewed from the perspective of 'Eliminating Violence'. It is possible to destroy the darkness by bringing the sun into existence. It should be more accurate to talk about the sun rather than the dark. For this reason, it is necessary to focus on creating what is desired instead of approaches focused on eliminating the undesirable in the relationship between spouses. Continually expressing positive emotions will ensure that virtuous behaviors are talked about more and their vitality is maintained. For this reason, in this study, in order to make compassionate behaviors effective in the relationship between spouses, The example of the Hz. Prophet will be discussed.

Keywords: Sunnah, Hadith, Women, Wives, Compassion

GİRİŞ

Çağımızda insanlığın, hayat standartlarını yükseltme meşgalesi, ahlâkî değerlere karşı kör nokta oluşturmakta, hayat standartlarının yükseldiği ve zenginliğin arttığı toplumlarda şiddet de artmaktadır. Hâlbuki aydınlanma çağının öngörülleri bu değildi; modernleştikçe şiddet azalmalıydı.² Beklenenin aksine modernleşme şiddeti körükledi, şefkati törpüledi.

Kapitalizm, istek, arzu, tamahkârlık ve mülkiyeti kamçılayarak insanların tutku ve beklentilerini uyarmakta, daha çok kazanmak için daha çok koşturmaktadır. İnsanlar, biriktirmek için hayatlarını tüketirken, hiçbir şeye vakit bulamamakta, çocuklarını ihmal etmekte ve eşleri ile ilgilenememektedirler. Herkes hayatını bir telaş içinde yaşamakta ve nereye ulaşacağımızı unuttuğumuz bir koşuşturma başlamaktadır. Zaman baskısı, istediğine istediği an sahip olamamak, öfkeleri tırmandırmakta suç oranları ve ruh sağlığı bozuklukları onarılmaz biçimde artmaktadır. Anti sosyal davranışlar, kendine, ailesine ve çevresine zarar verme, hızla yükselmektedir.³

Bazı insanların damarlarında her şeyi yakıp yıkan ortalığı yangına çeviren bir öfke dolaşıyor. O kadar ki kendilerini beğenmiyor, sevmeye değer bir şey bulamıyorlar.⁴ Hayatın, özünü kaybettiği bir zaman dilimine doğru yol alıyoruz. Paraya tahvil edilemeyen şeyler giderek

² Nevzat Tarhan, *Toplum Psikolojisi Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 21.

³ Kemal Sayar, *Merhamet Kalbe Dönüş İçin Son Çağrı* (İstanbul: Timaş Yayınları 2013), 77; Kemal Sayar, *Ruh Hali*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014), 17.

⁴ Sayar, *Ruh Hali*, 22.

daha değersiz addediliyor.⁵ Çağımız insanı, maddî beslenme yönüyle, genetiği bozulmuş sunî gıdaların tehdidinde olduğu kadar; hormonal bir hızla büyütülüp kitle iletişim araçları ile etkili bir şekilde piyasaya sürülen laikleşme, sekülerleşme, özgürleşme, modernleşme gibi düşünce akımlarının etkisinde kalarak manevî beslenmesi yönüyle de tehlike ile iç içedir. Söz konusu akımlar; insanı, inançtan kaynaklanan bütün düşüncelerinden soyutlamayı ve dinin fert üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı amaç edinmektedir. İnsan üzerindeki metafizik denetimin kırılması sonucunu doğuran bu yaklaşımlar, insanın dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmasını; kendine, ailesine, milletine, insanlığa ve yaratıcısına karşı sorumluluklarını yerine getirebilmesi ilkesine bağlayan ‘ödev ahlâkı’ anlayışının yerine, hazcı/hedonist, faydacı/ulitarist⁶ anlayışların geçmesine sebep olmaktadır.

Yaşamı dünya ile sınırlama tasarımı, davranışları yönlendirme konusunda yeterli değildir. İnsana yön verecek ve hareketlenmesi için de itici güç olacak bir amaç veya hedef de gerekmektedir. İşte bu yüzden bizi bu karmaşıklık ve çeşitlilikten kurtaracak, kendimizi adayabileceğimiz, davranışlarımıza yön veren, tüm çabalarımızın odak noktası olacak ve güvenip inanabileceğimiz, gerçek değerleri temsil eden bir arayış içerisine gireriz.⁷ İhtiyaç duyduğumuz bu şey dindir. İnsanı bütün yönleriyle tanımak Vareden’in tarifi ve Rasûlünün beyanı ile mümkün olacaktır. Şefkatli davranmanın gereği de dini normlarla anlatıldığı takdirde anlamını bulacak ve işlev kazanacaktır. Çünkü dini normlar, hem fizikî hem de ruhî yönden müeyyide olma vasfına sahiptir. Dini bir kenara koyarak; vicdanî, hukukî ve toplumsal müeyyidelerle amaca ulaşma gayreti çoğu zaman sonuçsuz kalmaktadır.⁸

Duygular, eğitilip geliştirilmeli olumluya yönlendirilmelidir. Örneğin insanın yaradılışında; şehvet, öfke, hırs gibi nitelikler vardır. Bu nitelikler iyiye doğru da kötüye doğru da değişime ve yönlendirilmeye müsaittir.⁹ Bu nedenle duygular ilkel hâliyle kalmamalı eğitilmelidir. Aksi takdirde körleşme ve yozlaşma oluşacaktır. Duygular ne kadar güçlü olursa, o oranda insanı harekete geçirecektir.¹⁰ Değerler eğitiminde asıl amaç, bireyin doğuştan getirdiği iyi tarafını ortaya çıkarmak, kişiliğini her yönüyle geliştirmek ve bu şekilde onu erdemlerle dolu bir hayatın eşiğine getirmektir.¹¹ Bu eğitimi, kişinin tek başına gerçekleştirme ihtimali zayıftır. Çünkü insan tabiatı tutarsız ve güvenilmezdir. İnsandaki olumlu yeteneklerin geliştirilip dengeli bir kişilik ve sağlam bir karakter yapılanmasının gerçekleştirilmesi Allah’la işbirliğine bağlıdır.”¹² İşbirliğini sağlayacak olan da Hz. Peygamber’dir. İnsanda fitraten var olan şefkat eğilimini güçlendirmek ve şefkatle davranışı engelleyen hırsırları eğitmek bir örnekle mümkün olacaktır. Bu eğitimin en güzel örneği Hz. Muhammed (s.a.v.)’in terbiyesinde gerçekleşmiş, süflî duygulara batmış insanların, kısa sürede ulvî duygulara yükselmesi mümkün olmuştur. Onun yirmi üç yıllık risaleti esnasında; ‘Cahiliye

⁵ Sayar, *Ruh Hali*, 33.

⁶ Ödev Ahlâkı, bir işin güzel ve doğru bir şekilde yerine getirilmesi bakımından, bireyden beklenen ahlâkî olgunluk ve sorumluluk duygusudur. Hedonizme göre hayatın amacı mutluluk veren hazzdır. Kişi, eylemlerini, kendi hazzını sağlama arzusuyla yapar. Başkalarının olumsuz etkilenmelerini ve acı çekmelerini dikkate almaz. Eğlencenin öncelik taşıdığı tüketici bir anlayıştır. Faydacılığı esas alan değerlendirmelere göre bir iş faydası nispetinde iyi ya da kötüdür. Bunun sonucunda ‘faydacılık/pragmatizm’ doğmuştur. Bu anlayışın temsilcisi olan William James’e göre faydanın dışında din, inanç, tanrı, ahlâk gibi hiçbir değer yoktur. Eyüp Bekiryazıcı - İbrahim Hakkı Aydın, *İslâm Ahlâkî Esasları ve Felsefesi* (İstanbul: Yenda Yayınları, 2011), 71-77.

⁷ Erich From, *Sahip Olmak Ya da Olmak*, çev. Aydın Arıtan (İstanbul: Arıtan Yayınları, 2003), 185.

⁸ Bekiryazıcı - Aydın, 87.

⁹ Bekiryazıcı - Aydın, 34.

¹⁰ “Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez. Allah, bir kavme kötülük diledi mi, artık o geri çevrilemez. Onlar için Allah’tan başka hiçbir yardımcı da yoktur”. er-R’ad 11/28.

¹¹ Macit Yılmaz, “Değerler Eğitiminde Etkin Bir Materyal Olarak Kur’an Kıssaları Ve Kullanılışı”, *İslami İlimler Dergisi* 9/9 (2014), 143.

¹² Hayati Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011), 57, 59.

Dönemi' olarak isimlendirilen ve şefkatin dip yaptığı bir toplum, 'Asr-ı Saadet'¹³ olarak özlem duyulan, şefkatin zirve yaptığı bir toplum hâline dönüşmüştür. Cahiliye toplumunun özelliklerinin giderek yaygınlaştığı, şiddetin zirve yaptığı asrımız insanının müşfik hâle dönüşümü için de Hz. Peygamber'in şefkatinin yeniden dile getirilmesi aciliyet göstermektedir.

Hristiyanlık; insanı, aslî günahla dünyaya gelen ve günden arınmak için vaftiz olması gereken bir varlık olarak gördü. Bu yaklaşım insanın olumsuz yönlerini ön plana çıkarmaya sebebiyet verdi. Bundan mütevellit olarak, psikolojik çalışmalarda da sürekli insanın olumsuz yönleri dikkate alındı. Sevgiyi var etme yerine nefreti yok etme üzerinde duruldu. Şefkat yerine şiddete yoğunlaşıldı.¹⁴ İlk dönem psikolojik çalışmalarda olumsuz tutum ve davranışlar yoğun bir şekilde ele alındı. 'Saldırganlık, hoşgörüsüzlük, dogmatizm ve katılık' gibi kavramlar üzerinde; 'affetme, yardımlaşma, sevgi' kavramlarına göre öncelikli olarak ve daha fazla duruldu. Örneğin Freud, yazılarında yaklaşık iki yüz elliye yakın yerde, cezalandırmadan bahsederken sadece beş yerde affetmekten söz etti.¹⁵

Olumlu olanı var etmek yerine olumsuzlukları yok etmeyi önceleyen bakış açısının bizlere de etki ettiği anlaşılmaktadır. Ülkemizde yapılan akademik çalışmalar, Yüksek Öğretim Kurulu'nun Ulusal Tez Merkezinde yayınlanmaktadır. İlgili sayfaya bakıldığında görülecektir ki 'şefkat' başlıklı çalışmalar 'şiddet' başlıklı çalışmalara göre son derece sınırlı düzeydedir. 'Şiddet' içerikli çalışmalar, 'şefkat' içerikli çalışmalardan kat kat fazladır.¹⁶ İslâmî Araştırmalar Merkezi'nin veri tabanından İlahiyat başlığı altında yer alan makale ve tezlerde de benzer şekilde şefkat aleyhine bir durum mevcuttur.¹⁷ Günümüzde 'Çocuklara Şiddet', 'Kadınlara Şiddet', 'Okullarda Şiddet', 'Din ve Şiddet', 'Şiddete Karşı Alınan Tedbirler', vb. başlıklar altında belki de üzeri kapatılması gereken bir kavramın üzeri açıldı. Şefkatten çok şiddet konuşulur oldu. Haber programlarında, tebliğlerde, tez ve makalelerde, sempozyumlarda, diğer akademik çalışmalarda sürekli sıcaklığını korudu ve ana gündem oldu. Sürekli hataları, kötü ihtimalleri ön plana çıkararak, olumsuzlukları yok etmeyi amaçlayan yaklaşım, beraberinde kişilik yıpranmasını da getirebilir. İyi olan güzel olan ön plana çıkarılırsa şiddete yönelik eğilimler, şefkate güç veren enerjiye dönüşebilecektir. Karanlık, güneşin yokluğu olduğu gibi şiddet de şefkatin yokluğudur. Şefkat var olunca şiddet var olamayacaktır. Bu açıdan biz insanın kaçması gereken yönünden çok koşması gereken tarafını; nefreti yok etmekten ziyade şefkati var etmenin yollarını ele almak istiyoruz. Şerri yıkmaya uğraşmak yerine hayrı yapmaya odaklanılmasının, hayır içinde kalmanın hayırlı sonuç elde etmeyi sağlayacağına inanıyoruz. Bu iki kategori arasında psikolojik bir ilişki bulunmaktadır. İnsanın yapmaması gereken/şerli davranışlardan uzak durabilmesi için yapması gerekli/hayırlı davranışları icra etmesi gerekir."¹⁸

عَنِ الْأَخْوَصِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشَّرِّ، فَقَالَ: لَا تَسْأَلُونِي عَنِ الشَّرِّ وَسْأَلُونِي عَنِ الْخَيْرِ يَقُولُهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: أَلَا إِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ، وَإِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ.

¹³ Hz. Peygamber'in yaşadığı devir hakkında kullanılan bir terim. Arapça; asr, (devir, zaman, çağ) ve saâdet (mutluluk, bahtiyarlık) kelimelerinden meydana gelen asr-ı saâdet terimi 'mutluluk dönemi, insanların en bahtiyar oldukları çağ' mânasını taşımaktadır. Abdülkerim Özaydın, "Asr-ı Saâdet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 501.

¹⁴ Ayten Köse-Ali Ayten, *Din Psikolojisi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 104.

¹⁵ Ali Ayten, *Din Erdem ve Sağlık* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2015), 155.

¹⁶ Konu başlığında 'şiddet' kelimesinin yer aldığı tez sayısı: 1239 iken; 'şefkat' kelimesinin yer aldığı çalışma sayısı: 14 olarak görülmektedir. Ulusal Tez Merkezi, (YÖK) "Şiddet" (Erişim 23 Haziran 2020).

¹⁷ Konu başlığında 'şefkat' geçen çalışma sayısı: 57. Konu başlığında 'şiddet' geçen çalışma sayısı: 652. Konu başlığında 'suç' kavramını barındıran tez/makale sayısı: 149. İslâmî Araştırmalar Merkezi, (İSAM), "İlahiyat Makaleler Veri Tabanı", (Erişim 23 Haziran 2020)

¹⁸ Faruk Karaca, "İnsani Eğitimde İbadetlerin Etki ve Fonksiyonları", *Hz. Peygamber'in İnsan Yetiştirme Düzeni* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 83.

Dârîmî'nin tahrîç ettiği bu hadiste bir adam, Hz. Nebî'ye "İnsanların hangisi en şerlidir?" diye sordu. O da "Siz şerden değil, hayırdan sorun..." buyurdu ve bunu üç defa tekrarladı.¹⁹ Bu nedenle biz de hayırlı olanı gündeme alalım, hayırdan konuşalım, gül alalım gül satalım gülü gül ile tartalım Gül'den terazi turalım²⁰ bakışının gündemde kalmasına hizmet etmek üzere olumsuzlukları ortadan kaldırmayı amaçlamak yerine olması gerekeni öne almanın daha etkili ve daha kalıcı olacağı inancıyla eşler arası ilişki de Hz. Peygamber'in şefkat dolu örnekliğinin ele alınmasını gerekli görmekteyiz.

1. Kadınlara Yönelik Davranışların İnşasında Nebvî Örnekler

Hz. Peygamber'in risaletinin bir yönü, belki de en önemli yönü, insan ilişkilerini yeniden inşa etmektir. Bu süreçte özellikle aleyhlerine bir durumun varlığı açıkça belli olan kesimlere daha bir dikkat çekiliyor şefkat eli uzatılıyordu. Bu kesimlerden birisi de hiç şüphesiz eşlerdi.

Cahiliye toplumunda genel olarak eşler, insanî haklara layık görülmezlerdi. Çöl şartlarında zorlu işlerde görev yaparlar, fakat bu görevler, onlara hukuk ve şeref sağlamazdı.²¹ O dönemde kadının, dünyanın farklı coğrafyalarında ve cahiliye toplumunda her türlü tasarrufun²² nesnesi konumuna indirgenerek onurunun çiğnendiğini, egoların tatmini için bir araç hâline getirilmiş, horlanmışlık ve itilmişlik kadınları şefkate muhtaç etmişti. Kadın ya annedir, ya evlattır ya da eştir. Hz. Peygamber anneler, kız çocukları ve eşler için bulunduğu tavsiyelerden birer örnek verecek olursak:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ

Enes b. Mâlik'ten rivâyet olunduğuna göre Allâh Rasûlü Sallahü Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: "Cennet annelerin ayakları altındadır."²³

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ عَالَ ثَلَاثَ بَنَاتٍ فَأَدَّبَهُنَّ ، وَرَجَمَهُنَّ ، وَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ فَلَهُ الْجَنَّةُ "

Ebû Sâîd el-Hudrî'den gelen bir rivayette Allâh Rasûlü Sallahü Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: "Kimin üç kız çocuğu olur onları güzel bir terbiye ile eğitir. Merhametle davranır ve en güzel muamelede bulunursa o kişi için cennet vardır."²⁴

عَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " فَمِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ: الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ...

Sa'd b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Allâh Rasûlü Sallahü Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: "Saliha bir hanım dünya saadetinin vesilesidir..."²⁵

Örnek olarak verdiğimiz hadislerden anlaşılacağı üzere İslâm, hamilerini cennetle müjdeleyerek kız çocuklarının;²⁶ ayaklarının altına cennet sererek annelerin; dünya cennetinin

¹⁹ ed-Dârimî Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. el-Fazl, çev. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî (Sûudî Arabistan: Dârü'l-Muğnî, 2000). Mukaddime, 34.

²⁰ Antoloji.com (Antoloji) "Kul Nesimi", (Erişim 23 Haziran 2020).

²¹ İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 40.

²² Nikâhsız yaşama, nikâh-ı muta (süreli nikâh), nikâh-ı bedel (eşleri karşılıklı değiştirme), nikâh-ı istibdâ (bir erkekten çocuk sahibi olmak için eşini ona sunma), nikâh-ı makt (babasının ölümünden sonra büyük oğlun üvey annesi ile evlenebilmesi), Nikâh-ı şigâr (kızların değiştirilmesi). Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, 40.

²³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Cafer b. Ali el-Kuddâî el Mısri, nşr. Hamdi b. Abdulmecit es-Selefi, Müsnedü's-şihâb, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986), 102.

²⁴ Ahmed Muhammed b. Hanbel, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, nşr. Şuayb el-Arnaûdî-Âdil Mürşid (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1416), 18/413.

²⁵ Ebû Abdillâh el-Hâkîm en-Neysabûrî, el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, nşr. Mustafa Abdülkadir Ata (Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990), 2/157.

vesilesi kılarak zevcelerin, hâsılı bütün kadınların elinden şefkatle tuttu. Hz. Peygamber “Kadınlarınıza iyi olmaları için çaba sarfedin. Onlara iyi muamelede bulunun.”²⁷ uyarısını yaptı. “Bir kimse hanımına kin duymasın.”²⁸ “Sizin kadınlarınız üzerinde haklarınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır... Hanımlarınıza iyi davranınız.”²⁹ “Daha ne zamana kadar sizler belki de biraz sonra beraber olacağınız eşinizi dövmeye devam edeceksiniz.”³⁰ direktiflerinde bulundu. “Kadınlar hususunda dikkatli olunuz. Çünkü siz onları Allah’ın emaneti olarak aldınız.”³¹ vurgusunu yaptı. Hz. Peygamber “emanet” vurgusu ile kadının; erkeğin mülkü, kölesi ve nesnesi olmadığını, Allah’ın emaneti olmak gibi şerefli bir payeye sahip olduğunu hatırlattı³² ve en hayırlı olmayı Ebû Hüreyre kanalıyla gelen bir sözünde;

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا، أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُهُمْ خِيَارُهُمْ

لِنِسَائِهِمْ

“Müminlerin iman bakımından en olgunu ahlaki en güzel olanlar ve en hayırlıları da hanımlarına hayırla/iyilikle davrananlardır.”³³

Yapılan araştırmalar Hz. Peygamber’in, hanımların himâye edilmesine yönelik ikazlarında haklılığını kanıtlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre kadınların fiziksel şiddete maruz kalma oranı %39, duygusal şiddete maruz kalma oranı % 38 olarak tespit edilmiştir.³⁴ Dünyada da durum farklı değildir. Dünya sağlık örgütünün bazı ülkeler genelinde yaptığı araştırmaların sonuçlarına göre kadınlar; Hollanda’da %20, Amerika’da % 22, Kana’da da %29, İngiltere’de %30, Mısır’da %34 oranında fiziksel şiddete maruz kalmıştır.³⁵ Her haliyle olumsuz bir görüntü arzeden bu tablonun olumlu bir görüntüye bürünmesi ancak eğitimle mümkün olacaktır. Bu eğitimin en etkili yolu Hz. Peygamber’in örnek hayatının aktarılması olmalıdır. Hz. Peygamber’in hayatı irrasyonel veya arasyonel, sadece bir iddia veya sadece bir talep değildir, yaşanmış bir hakikattir. Bütün insanların gözleri önünde tahakkuk etmiştir. Yaşanmış olanın makuliyet/akla uygun olma sorunu yoktur. Bu yaşanmışlık bir kişi ile de sınırlı değildir. Sahâbe dediğimiz topluluğun tamamında tezahür etmiştir. Sahâbe kendi içinde her bilgi ve görgü seviyesinden, her renk ve cinsten, her yaş grubundan, farklı renklerden ve farklı ırklardan insanın bulunduğu bir toplumdur. Bu tablo makuliyet seviyesini yükselten bir tablodur.³⁶ Bu nedenle ahlâkî bir değer olan, aynı zamanda birçok erdemli davranışın itici gücü ve besleyici kaynağı olan şefkatin hanımlarla ilgili boyutu da Hz. Peygamber’in örnekliği ile işlenmelidir.

²⁶ Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, nşr. Muhammed Nasiruddin Elbânî, (Beyrût: Dâru İbnü’l-Hazm, 2005), “Edeb”, 120-121; Ebû İshâ Muhammed b. İshâ et-Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, nşr. Beşşâr b. Avvâd (Beyrût: Dâru’l-Ğarbi’l-İslâmî, 1996), “Birr”, 13; İbn Hanbel, *el-Müsned*, 18/ 413.

²⁷ Tirmizî, “Radâ”, 11.

²⁸ Ebu’l-Hüseyn b. el- el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü’rî, *Sahîh-i Müslim*, nşr. Halîl Memûn Şeyhâ (Lübnân: Dâru’l-Marife, 2005), “Rada”, 63.

²⁹ Tirmizî, “Radâ”, 11.

³⁰ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmiu’l-Müsnedü’s-Sahîhu’l-Buhârî* (İstanbul: Çağrı Yayınları,1981), “Nikâh”, 93; Müslim, “Cennet”, 49; İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, el-Kazvîni, *Sünen-i İbn Mâce*, nşr. Muhammed b. Sâlih Râcî (Riyâd: Beytü’l-Efkârî’d-Düveliyye, tsz.), “Nikâh”, 51; ed-Dârimî, “Nikâh”, 34.

³¹ Buhârî, “Nafaka”, 1-4; Müslim, “Hacc”, 47; Ebû Dâvûd, “Menâsik”, 56; İbn Mâce, “Menâsik”, 8; Dârimî, “Menâsik”, 34.

³² Saffet Köse, *Genetiği ile Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu* (Konya: Mehîr Vakıf Yayınları, 2015), 5176.

³³ Tirmizî, “Radâ”, 11.

³⁴ Türkiye İstatistik Kurumu Veri Tabanı, /TÜİK (Erişim 23 Haziran 2020).

³⁵ Feyza Bağlan, Kemal Sayar, *Koruyucu Psikoloji Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik*, Timaş Yay., İstanbul 2014, 257.

³⁶ Tahsin Görgün vd., *İslâm Ahlâk Esasları* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2015), 33.

2. Kadınların Hassasiyetlerinin Hatırlatılması

Erkeklerle göre kadınlar, fitratları itibari ile daha hassastırlar. Kadında duygusal ton daha yüksek olduğu için sevgiyi ve korkuyu daha çok algılar. Annelik görevinin gereği olan bu özellik, onu duygusal olarak daha kırılgan bir yapıya büründürmüştür.³⁷ Ayrıca hemen hemen bütün kültürlerde evlilikler hanımlar için yetiştirdiği çevreden kopma, ailesinden uzaklaşıp başka bir aile ortamına göç etme şeklindedir. Yeni ortamın farklılığı ve yetişip büyüdüğü çevreye özlem de hanımlara şefkati icap ettiren hususlardan biridir. Öte taraftan biyolojik yapıları gereği periyodik olarak devam eden ve eziyetli³⁸ oluşuna işaret edilen özel halleri, hamilelik süresince artan meşakkatleri, lohusalık müddetince devam eden hastalıkları, hanımlar için şefkat desteğini hava gibi su gibi gerekli kılmaktadır.

Hanımların bindirildiği develeri sürmekle görevli Enceşe isimli Habeşli köleye yapılan hatırlatma ilgi çekicidir.

عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَادٍ يُقَالُ لَهُ أَنْجَشَةُ وَكَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُوَيْدَكَ يَا أَنْجَشَةُ لَا تَكْثِرِ الْقَوَارِيرَ

Hz. Enes anlatıyor: Develeri sevk etmekle görevli olan Enceşe coşkulu şiir nağmeleriyle develerin tempolarını artırmış, üzerindeki hanımları sarsmıştı. Hz. Peygamber derhâl devreye girdi ve “Enceşe! Kristallere dikkatli davran! Onları kırma!”³⁹ buyurdu. Böyle diyerek hanımların fizikî zarafetlerine dikkat çekti.

Allah (cc.) “Eşlerinizle iyi geçinin.”⁴⁰ diye vahyetti, Hz. Peygamber de birçok uyarısı ile hanımların rûhî letafetlerine uygun olarak şefkatle nezaketle davranılmasını istedi. Kendisi de hanımlarına böyle davrandı. Hz. Âişe validemizin beyanıyla “O, ne bir hanımına ne de bir hizmetçisine bir fiske vurmadi.”⁴¹ ve şu tavsiyede bulundu: “Bir kimse hanımına kin duymasın. Zira onda hoşlanmadığı huyları varsa memnun kalacağı huyları da vardır.”⁴²

Kadının gündelik hayatında devam eden belli başlı sorunlar daha çok eş rolünü üstlenmesi durumunda görünürlik kazanmaktadır. Eş rolünü üstlenen kadın; hem gelin, hem eş, hem anne, hem de ev hanımlığı gibi roller ekseninde sorumluluk alanlarıyla kendini çevrelemiş bulur. Annelik fitratı itibariyle; çocuk dünyaya getirme ve emzirme gibi biyolojik görevlerin doğal olarak kadınlara aidiyeti, ev içi rollerin geleneksel anlamda kadından beklenmesi, üzerine çalışma hayatına katılımın da eklenmesi, kadınları zorlamaktadır.⁴³ Bu durum özellikle eşi çalışan beylere ev içi işleri paylaşmak sûretiyle eşine desteğini yükseltmesi ve şefkatin alanını genişletmesini gerekli kılmaktadır. Nitekim Rasûlullâh’ın ev hayatı nasıldı?” diye sorulunca Hz. Âişe: “O, doğal bir insandı. Elbisesini diker, koyununu sağardı.”⁴⁴ diye cevap vermiştir. Hz. Peygamber’in ev işlerinde yük paylaşmayı tercih etmesi, iş yükü giderek artan hanımlara destek açısından örnek alınması gereken bir uygulamadır.

³⁷ Nevzat Tarhan, *Toplum Psikolojisi Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 208; Adem Dölek, *Aile Problemlerine Hz. Peygamber’den Çözümler* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012), 95.

³⁸ “Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: “O bir ezadır (rahatsızlıktır).” el- Bakara 2/222.

³⁹ Buhârî, “Edeb”, 111; Müslim, “Fedâil”, 73.

⁴⁰ en- Nisâ 4/19.

⁴¹ Müslim, “Fedâil”, 79; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 4; İbn Mâce, “Nikâh”, 51.

⁴² Müslim, “Rada”, 61.

⁴³ Hafsa Fidan, *Değişen Dünyada Kadın* (Anlara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), 33.

⁴⁴ Buhârî, Ebû Abdullah, Muhammed b. İsmâil, *el-Edebü'l-Müfred*, nşr. Ferîd Abdulazîz el-Cüneydî (Mısır: Dâru'l-Hadis, 2005), 134.

3. Hz. Peygamber'in Eşlerine Karşı Hassasiyeti

Rasûlullâh, eşlerine saygı duyar, haklarına riâyet eder, şakalaşmayı sever, nâdiren vuku bulan fevri ve tatsız davranışları sabır ve anlayışla karşılar, ikazlarını usulünce yapardı. Hz. Âişe anlatıyor: Rasûlullâh'a yemek hazırlıyordum. Hafsa da hazırlıyordu. O beni geçti, hazırladığı yemeğini Rasûlullâh'a gönderdi. Elimle yemeğe vurdum. Tabak düştü kırıldı yemek de ortalığa saçıldı. Rasûlullâh sakın bir şekilde dökülen yemeği ve kırılan tabak parçalarını topladı. Hafsa'ya da sağlam bir tabak gönderdi. Yanında bulunanlara, *"Anneniz kışkandı."*⁴⁵ şeklinde bir açıklama yaptı. Bana karşı da yüz ifadelerinde olsun olumsuz bir tavır göstermedi.⁴⁶ Allah Rasûlü, Hz. Âişe'nin bu ve benzeri nazlanmalarına anlayışla mukabelede bulunmuş, onun koşu yarışı yapma teklifine evet diyerek ve bir defasında müsabakayı Hz. Âişe'nin kazanarak, *"Rasûlullâh, benimle koşu yarışı yaptı, yarışı ben kazandım."*⁴⁷ Diyebilme mutluluğunu tatmasına imkân vermiştir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً مِنَ الْفَرَّاشِ، فَأَلْتَمَسْتُهُ، فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ

Ebû Hüreyre'nin Aktardığına göre Hz. Âişe validemiz diyor ki: *"Bir gece uyandığımda Allah Rasûlü'nü yatakta bulamadım, onu el yordamıyla aramaya başladım. O sırada elim ayaklarının tabanlarına değdi. Ayakları dik vaziyette secde hâlindeydi."*⁴⁸ Bu olayın, Hz. Peygamber'in şefkatini anlatma açısından dikkat çekici olduğunu düşünmekteyiz. Hz. Peygamber Hz. Âişe'nin uykudan uyanmasına kıyamamış olmalı ki yataktan ayrılıp namaz için gerekli hazırlıkları -hades-i süğra/hades-i kübra- kendi başına ve de eşine hissettirmeden tamamlayıp ibadete yönelmiştir.

Hz. Peygamber Ebû İshâk Sa'd b. Ebî Vakkâs'a; aile fertlerine imkân hazırlamanın önemini vurgularken; *"...Allah rızasını düşünerek yaptığın harcamalara, hatta yemek yerken eşinin ağzına verdiği lokmalara varıncaya kadar hepsinin mükâfatını alacaksın."*⁴⁹ demişti. O bu açıklaması ile beylerin eşlerine kendi elleri ile ikramda bulunma şefkatini göstermelerinin gereğini belirtmişti. Kendisi de lokmayı Hz. Âişe'nin ısırdığı yerden ısırarak, suyu onun dudaklarının değdiği yerden içerek,⁵⁰ *"Ayşecik"*⁵¹ *"Hümeysra yanaklı"*⁵² gibi sevgi dolu hitaplarla seslenerek hatta namaz için evden ayrılmadan önce eşini öperek,⁵³ Kur'ân okurken hanımının göğsüne yaslanarak,⁵⁴ eşinin de kendi göğsüne yaslanıp durmasını memnuniyetle karşılayarak⁵⁵ her vesile sevgisini ve şefkatini göstermişti.

Hz. Âişe validemiz anlatıyor: *"Habeşliler Rasûlullâh'ın mescidinde harbeleri/mızrakları ile oynuyorlardı. Ben de genç birisi olarak onları izlemeyi çok arzu ediyordum. Rasûlullâh, elbisesi ile beni koruyarak oyunları izlememe yardımcı oluyordu. Ben bıkip vazgeçinceye*

⁴⁵ Buhârî, "Nikâh", 108.

⁴⁶ İbn Mâce, "Ahkâm", 14.

⁴⁷ Ebû Dâvûd, "Cihâd", 68.

⁴⁸ Müslim, "Salât", 222.

⁴⁹ Buhârî, "İman", 41, "Cenâiz", 36, "Menâkibu'l-Ensâr", 49, "Vesâyâ", 2, "Nefakât", 1, "Merdâ", 16, "Deavât", 43, "Ferâiz", 6; Müslim, "Vasiyyet", 5; Ebû Dâvûd, "Ferâiz", 3; Tirmîzî, "Vesâyâ", 1; İbn Mâce, "Vesâyâ", 5.

⁵⁰ Müslim, "Hayz", 52; Ebû Dâvûd, "Tahâre", 102.

⁵¹ Mustafa Fayda "Âişe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 2/112.

⁵² İbn Mâce, "Rûhun", 16.

⁵³ Ebû Dâvûd, "Tahâret", 68.

⁵⁴ Buhârî, "Hayız", 3; Müslim, "Hayız", 15.

⁵⁵ Buhârî, "Merdâ", 19, "Fedâilü's-Sahâbe", 5, "Megâzî", 83,84, "Rikâk", 42, "Deavât", 28; Müslim, "Selâm", 46, "Fedâilü's-Sahâbe", 85, 87; Tirmîzî, "Deavât", 76; İbn Mâce, "Cenâiz", 64.

kadar benim hatırım için ayakta duruyordu. Başımı onun omzuna dayadım ve Habeşlilerin oyunlarına bakmaya devam ettim.”⁵⁶

Sevgisini şefkatiyle her fırsatta izhar eden Hz. Peygamber ümmetine de bu yönde tavsiyelerde bulunarak şöyle demiştir: “Seven sevdiğine sevdiğini söylesin.”⁵⁷ “Hiç kimse eşine nefret anlamına gelecek söz ve eylemde bulunmasın. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse mutlaka başka huyunu beğenir.”⁵⁸

Hz. Peygamber’in eşlerine karşı köklü bir sevgisi olduğunu müşahade ettiğimiz bir hadisi şu şekildedir:

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَكَرَ خَدِيجَةَ أَنْتَى عَلَيْهَا، فَأَحْسَنَ النَّتَاءِ، قَالَتْ: فَعَرُثْتُ يَوْمًا، فَقُلْتُ: مَا أَكْثَرَ مَا تَذْكُرُهَا حَمْرَاءَ النَّبِيِّ، قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا خَيْرًا مِنْهَا، قَالَ: " مَا أَبْدَلَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرًا مِنْهَا، قَدْ أَمَنْتُ بِبِي إِذْ كَفَرَ بِي النَّاسُ، وَصَدَّقْتَنِي إِذْ كَذَّبَنِي النَّاسُ، وَوَسَّطْتَنِي بِمَالِهَا إِذْ حَرَمَنِي النَّاسُ، وَرَزَقَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَلَدَهَا إِذْ حَرَمَنِي أَوْلَادَ النَّسَاءِ "

Hiz. ÂiŖe Ŗöyle der: Peygamber hanımlarından hiçbirini Hatice’yi kısıkandığım kadar kıskanmadım. Üstelik onu hiç görmedim. Fakat Rasûlullâh onu sık sık anar, Hatice’nin dostlarına ikramlarda bulunurdu. Bazen Rasûlullâh’a: ‘Sanki dünyada Hatice’den başka kadın kalmadı’ derdim. Rasûlullâh: “O Ŗöyle Ŗöyleydi.” diye üstün özelliklerini sıralardı.⁵⁹ Bir defasında Hiz. ÂiŖe annemizin kendisini kastederek ‘Allah sana ondan daha hayırlısını verdi’ demiŖ Hiz. Peygamber Hiz. Hatice’ye olan Ŗefkatini burada da sergilemiŖ haksızlık edilmesine razı olmayarak Ŗöyle mukabele etmiŖti: “Hayır, Allahü Teâlâ bana ondan daha hayırlısını vermedi. Halk bana inanmazken o inandı. Herkes bana yalancı derken O, doğru Ŗöylediđimi kabul etti. Kimse bana bir Ŗey vermezken o beni maliyla destekledi ve Allah bana ondan çocuklar ihsan etti.”⁶⁰

Hiz. Peygamber hanımlarını ihmal etmez, onlara karŖı adâletten ayrılmazdı.⁶¹ Bu konuda kendini ibadete veren bazı sahâbîleri de uyarımıŖ kadınlarını ihmal etmemelerini istemiŖti.⁶² Konuyla ilgili benzer bir rivâyette Hiz. Peygamber’in Abdullah b. Amr’a bazı hatırlatmalarda bulunduğu bir rivâyet de Ŗöyledir:

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنُ الْعَاصِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَلَمْ أُخْبِرْ أَنَّكَ تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ اللَّيْلَ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَلَا تَفْعَلْ صُمْ وَأَفْطِرْ وَقُمْ وَنَمْ فَإِنَّ لَجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنَّ لِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنَّ لِرُؤُوسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا

Abdullah b. Amr b. el-As anlatıyor. Rasûlullâh Sallahü Aleyhi ve Sellem Ŗöyle buyurdu: “Ey Abdullah b. Amr duydum ki sen geceleri namaz kılıp gündüzleri de oruç tutuyormuŖsun. Bunu yapma çünkü vücudunun senin üzerinde hakkı vardır, gözünün de senin üzerinde hakkı vardır. Zevcenin dahi senin üzerinde hakkı vardır. Bazen oruç tut bazen tutma. Her aydan üç gün oruç tut. Bu bütün sene oruç tutmak gibidir.”⁶³ Hadisi Ŗerifler Hiz. Peygamber’in eşlerine karŖı hassasiyetini ve bu konuda ashabını da uyarmakta olduğunu göstermektedir.

⁵⁶ Müslim, “Salâti’l-Îdeyn”, 17, 20, 30.

⁵⁷ Ebû, Dâvûd, “Edeb”, 113.

⁵⁸ Müslim “Rada”, 63.

⁵⁹ Buhârî, “Menâkıbü’l-Ensâr” 20; Müslim, “Fedâilü’s-Sahâbe”, 74-76; Tirmîzî, “Birr”, 70.

⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 41/356.

⁶¹ Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 37-38.

⁶² Buhârî, “Savm”, 54.

⁶³ Müslim, “Sıyam”, 193.

4. Erkeğin Kavvâm Olma Vasfı

Aile hayatında roller aile fertlerinin güç ve kuvvetine, donanım ve kabiliyetine göre taksim edilmiştir. Rollerin değiştirilmesi kadının erkekleşmesi ve erkeğin kadınlaşması, erkeğin yapması gerekenlerin kadına; kadının yapması gerekenlerin erkeğe yüklenmesi şefkatle bağdaşmaz. Evin kiremitlerini bir defasında kadının bir defasında da erkeğin değiştirmesi ne kadar doğrudur? Her şahsiyet yapabileceğinin en güzelini yapmalıdır. Aykırı davranmak şefkatsizlik olur. Kadın erkek arasında fitratlarına münasip olarak yapacakları işler açısından doğal bir farklılık vardır. Baba daha çok himâye, anne ise şefkati transfer etme yönüyle öne çıkmaktadır. Çatının kiremitlerini baba değiştirebilir fakat bardakları yerleştirmede aynı başarıyı gösteremez. Kiremitlerin güçlü, bardakların nazik bir ele ihtiyacı vardır.

Erkeğin ailede yönetici oluşunun özellikle ‘kavvâm’⁶⁴ kelimesi ile belirlenmesi oldukça anlamlıdır. Kavvâm aile kurumunu sevk ve idare etme görevidir. Ailede kavvam olmak, istediği gibi tasarrufta bulunmak değil, eş ve çocukların emanet görevini yüklenmektir. Bu görev, ailenin yükünü taşıma, nazını çekme, sıkıntılara göğüs germe, meseleleri dışarı taşırmadan mahallinde çözme vazifesidir. Kavvam, aileyi koruyup kollayan, her türlü belâ ve sıkıntılara karşı bir yuva bir sığınak olarak tutabilen, yükünü çekeabilen, geçimini üstlenen, kısaca aile bireylerinin hizmetkârı olan bu yönüyle de saygıyı itaati hak eden kişidir.⁶⁵ Bu itaat baskıdan değil sevgi ve şefkatten doğan gönül alan ve gönül veren gönülden gönüle muhabbet ilişkisidir. Söz konusu bu muhabbet ilişkisinin inşasında fitratların gereği olan hürmet ve himayenin ızhâr edilmesinde eşler kendilerinden beklenen yükümlülükleri ihmal etme şefkatsizliğine düşmemelidir.

Hanımların beylerine karşı sorumluluklarına işaret eden bir hadiste önemli hususlara işaret edilmiştir.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: "مَا اسْتَفَادَ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللَّهِ، خَيْرًا لَهُ مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ، إِنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ، وَإِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ، وَإِنْ أَقْسَمَ عَلَيْهَا أَبْرَثَتْهُ، وَإِنْ غَابَ عَنْهَا لَصَحَّتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ"

Ebû Ümâme'den aktarıldığına göre Nebî Sallahü Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: *“Mümin bir kişi, Allah’a takva ile bağlandıktan sonra, salih bir hanım nimeti kadar başka hiçbir şeyden yararlanmamıştır. Çünkü hanımından bir şey istese sözünü dinler, ona bakınca mutlu olur, adına bir söz verse yerine getirir. Kocasını bir yere gitse iffetini ve kocasının malını korur.”*⁶⁶ Hadiste salih bir hanımın değerine vurgu yapılmakla birlikte Hz. Peygamber şefkat içerikli bir üslupla bir hanımın kocasına karşı sorumluluklarını, şefkatle bakışının gereğini ve salih bir hanım olmak için tamamlanması elzem olan nitelikleri belirtmiştir. Hadisin *“ona bakınca mutlu olur”* kısmının şefkatle daha bir ilişkili olduğunu düşünmekteyiz. Bu ifade, hanımların eşlerine kendilerinden gözlerini alamayacakları fizikî bir hazırlık ve şefkatli bir duruş sergilemelerinin gereğini içermektedir. Benzer bir hadiste de iyi hanım, huzurun; kötü hanım tatsızlığın kaynağı olarak belirtilmiştir.⁶⁷

Eşler arasındaki sevginin Allah’ın varlığının delili olarak sunulduğu âyet-i kerîme’nin, hanımları huzurun ve sükûnun sağlayıcıları olarak tavsif etmesi hem bir meziyet hem de bir sorumluk yükleme olarak gözükmektedir. İlgili âyete dikkatle bakınca bu hususu iktiza ettiği anlaşılmaktadır.

⁶⁴ en-Nisâ 4/34.

⁶⁵ Köse, *Genetiği ile Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 151.

⁶⁶ İbn Mâce, “Nikâh”, 5.

⁶⁷ Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî, *el-Müsne'd*, nşr. Muhammed Abdulmuhsin et-Türkî (Mısır: ed-Dirâsetü'l-Arabiyye, 1999), 1/171.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

Âyet-i kerîmede; “O’nun varlığının delillerinden biri de, kendileriyle ülfet edip huzura ermeniz için size kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesidir. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için nice dersler ve ibretler vardır.”⁶⁸ buyurulmaktadır.

Rûm sûresinin bu ayetinde vurgulanan hususlar, benzer bir şekilde Araf Sûresinde tekrar edilmektedir.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّيْهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَتَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ

Âyetin meâli şu şekildedir: Sizi bir tek candan yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O’dur. Erkek eşiyle beraber olunca kadın hafif bir yük yüklenir, onu bir süre taşır; hamileliği ağırlaşınca rableri olan Allah’a şu sözlerle yakarır: “Andolsun, bize kusursuz bir çocuk verirsen kesinlikle şükredenlerden olacağız!”

Her iki ayette de geçmekte olan "لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا", "لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا" ifadeleri “kendileri ile sükûn bulasınız/huzur bulasınız/dinginlik bulasınız/mutlu olasınız şeklinde tercüme edilmiştir. Bu ifadeler hanımlara mutluluğun kaynağı olma, eşlerinin gönlünü hoş tutma ve huzur bahşeden şefkatli tutumlar takınma görevi yüklemektedir. Âişe validemizin, Rasûlullâh bana yaslanarak: “Allahım, beni bağışla, bana merhamet et ve beni refik-i a’laya ilet!” diye duâ ettiğini belirttiği⁶⁹ ifadesinden anlıyoruz ki Hz. Peygamber’in, hastalığının iyice şiddetlendiği; hayatının son anları ve zor demlerinde arkasında şefkatiyle dayanak olan bir eşi vardı. Bir hanımın bahsedildiği şekliyle; eşine mütebessim nazarla bakıp, huzur ve güven veren yaklaşımlarla dolu bir duruşla eşini sükûnete ve dinginliğe, yorgunlukları unutturan bir rahatlığa kavuşturacak, liman misali güçlü bir sığınak olması, fitratıyla örtüşeni yapması açısından kendine şefkatinin gereği olarak düşünmek istiyoruz. Hanımlar da fitratlarıyla ters düşerek kendine şefkatsizdik etmemelidir. Meveddet, rikkat ve şefkat, kadının hem meziyeti hem de muktezai hilkatidir. Hanımların şeref ve haysiyetlerinin ve muktaza-i fitratlarının korunması için şefkatle muamele edilmesi emredilmiştir.”⁷⁰

Erdem Bayazıt’ın “Sana, Bana, Vatanıma, Ulkemin İnsanlarına Dair” başlıklı şiirinde yer alan ve yukarıda verilen ayet ve hadislerden beslendiğini düşündüğümüz, şairane bir tefsir olarak değerlendirebilecek ifadeleri ile konuya nokta koymuş olalım.

Kadınlar bilirim ülkeme ait
Yüreklere Akdeniz gibi geniş, soluğu Afrika gibi sıcak
Göğüsleri Çukurova gibi münbit
Dağ gibi otururlar evlerinde
Limanlar gemileri nasıl beklerse
Öyle beklerler erkeklerini
Yaslandın mı çınar gibidir onlar sardın mı umut gibi.⁷¹

⁶⁸ el-Arâf 7/189; ez-Zümer: 39/6; er-Rûm 30/21.

⁶⁹ Buhârî, “Merdâ”, 19, “Fedâilü’s-Sahâbe”, 5, “Megâzî”, 83,84, “Rikâk”, 42, “Deavât”, 28; Müslim, “Selâm”, 46, “Fedâilü’s-Sahâbe”, 85, 87; Tirmîzî, “Deavât”, 76; İbn Mâce, “Cenâiz”, 64.

⁷⁰ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili* (İstanbul: Eser Yayınları, 1970), 2/1277.

⁷¹ Erdem Bayazıt, *Şiirler*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2014), 81.

SONUÇ

Modern yaklaşımların getirdiği daha çok kazanmakla daha çok mutlu olunabileceği anlayışı, beraberinde daha çok koşuşturmayı zorunlu kılmıştır. İnsanın, temel amacı daha çok kazanma üzerine bina edilince bu durumda hayat; bir yarış güzergâhına, insanlar bu yarışın rakipleri haline dönüşmektedir. Bu anlayışta şefkatle meşgul olmak vakit kaybıdır, paraya tahvil edilemediği için de değersizdir. Kendisinden şefkat beklenen insanın, şefkat göstermeye zamanı ve mecali bitme noktasına yaklaşmış, dolayısıyla hayat şefkatsiz kalmıştır.

Seküler anlayışta hayatın, maddî olanla mutlu olacağı varsayımı ve bu varsayımına göre şekillenen dünya, menfaatini ön plana çıkaran yaklaşımlarla insanı, dinden soyutlamak suretiyle şefkat gibi üstün ahlâkî değerleri zeminsiz ve anlamsız hâle getirmek istemiştir. İnsan maddî olanın kölesidir. Maddiyat kölesini kendine hizmet ettirmek isteyeceğinden mânâ ile meşgul olmasına izin vermemektedir. Hâliyle manevî değerler en başta da şefkat ilgisiz kalmaktadır.

Ebeveynin çalışma hayatına yoğun katılımı ile evler, mesken olma özelliğinden uzaklaşmakta, giderek yalnızlaşan aile fertleri özellikle çocuklar, teknolojik/elektronik eşyaların metal kokusuna, televizyon, telefon ve bilgisayarların şiddet içerikli ekranına mahkûm olmakta ve çocuklar, şefkati tecrübe edememekte, şefkatin ne olduğunun farkına varamamaktadır. Bu sebeple yetişen nesiller şefkatten nasipsiz ve habersiz kalmaktadır. Yarının ebeveynlerinin şefkatle taşması bugünün çocukları olarak şefkatle dolmasını gerekli kılmaktadır. Dolmadan taşmak olmaz. Varlık ve elbette insan doldukları ile taşmaktadır.

Kadınlar, toplumlarda aleyhlerine bir durumun varlığı açıkça gözüken kesimlerdendir. Araştırmalar dünyanın her tarafında kadınlara kaba davranışların giderek arttığını göstermektedir. Hanımlar, annelik yönleri nedeni ile duygusal olarak daha hassa bir yapıya sahiptirler. Zira hanımlar, hamilelik süreci, doğumu müteakip çocuğa süt verilmesi gibi meşakkatleri göğüslemektedirler. Kadının geleneksel olarak ev işlerini yürüten olmasına ilaveten çağımızda da iş hayatına iştirakin giderek yaygınlaşması meşguliyetleri daha da artırmaktadır. Bunlara ilaveten en başta da hanımları bedenlen ve ruhen zarif yaratılışları kendilerine yönelik sözlerdeki içerikten gözlerdeki bakışa kadar tutum ve davranışlarda şefkat temel unsur olmalıdır.

Şefkat, hanımı olduğu kadar erkeğinde ihtiyacıdır. Bir hanımın eşinin kendisinden gözünü alamayacağı değer veren saygınlık hissi yaşatan hazırlıklar, tebessüm dolu iltifat içerikli sıcak nazarlar ve huzur veren yaklaşımlarla dolu bir duruşla eşini sükûnete ve dinginliğe, yorgunlukları unutturan bir rahatlığa kavuşturma gayretinde olmalıdır. Liman misali şefkatli bir sığınak olmalıdır.

Hz. Peygamber şefkati ile hanımların elinden tutarak, ezilen onurlarını ayağa kaldırmış, hak ettikleri saygınlığı kendilerine teslim etmiştir. Hz. Hatice annemize vefanın en güzelini göstermiş, Hz. Âişe validemizin nazlanmalarına anlayışla mukabelede bulunmuş, ev işlerinde eşlerine destek olmuş, en can alıcı sözlerle, sevgi dolu cümlelerle hitapta bulunma şefkatini esirgememiştir. En hayırlı olabilmeyi eşlere iyi davranma şartına bağlamıştır. Kız çocuklarına güzel muameleyi ebedî kurtuluş vesilesi olarak tarif etmiş, cennetin konumu için annelerin ayaklarının altını işaret etmiş ve hanımları, üzerine titrenmesi gereken emânetullah olarak tarif etmiştir.

Meveddet, rikkat ve şefkat, kadının hem meziyeti hem de muktazai hilkatidir.

KAYNAKÇA

Antoloji.com, Antoloji. “Kul Nesimi”. Erişim 23 Haziran 2020.
<https://www.antoloji.com/arama/?yer=5&arama=kul+nesimi>.

Ayten, Ali. *Din Erdem ve Sağlık*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2015.

Bağlan, Feyza-Sayar, Kemal. *Koruyucu Psikoloji Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.

Bayazıt, Erdem. *Şiirler*. İstanbul: . İz Yayıncılık, 2014.

Begoviç, Ali İzzet. *Doğu Batı Arasında İslâm*. Çev. Salih Şaban, İstanbul: Nehir Yayınları, 1990.

Bekiryazıcı, Eyüp- Aydın, İbrahim Hakkı. *İslâm Âhlâkı Esasları ve Felsefesi*. İstanbul: Yenda Yayınları, 2011.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *el-Câmiu'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl. Çev. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî. Sûudî Arabistan: Dârü'l-Muğnî, 2000.

Dölek, Âdem. *Aile Problemlerine Hz. Peygamber'den Çözümler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012.

Ertuğay, Recep. *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Şefkat*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Ebû Abdillâh, Muhammed b. Selâme b Cafer. Nşr. Hamdi b. Abdülmecit es-Selefî. *Müsnedü's-Şihâb*. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1986.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. Nşr. Muhammed Nasiruddin Elbânî. Beyrut: Dâru İbnü'l-Hazm, 2005.

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. (İstanbul: Eser Yayınları, 1970.

Fayda, Mustafa. “Âişe” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2/201-205. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

Fidan, Hafsa. *Değişen Dünyada Kadın*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.

From, Erich. *Sahip Olmak Ya da Olmak*. Çev. Aydın Arıtan. İstanbul: Arıtan Yayınları, 2003.

Görgün, Tahsin vd. *İslâm Ahlâk Esasları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2015.

Hâkim, Ebû Abdullah en-Neysabûrî. *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*. Nşr. Mustafa Abdülkadir Ata. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.

Hökelekli, Hayati. *Değerler Psikolojisi ve Eğitim*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.

İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed. *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*. Nşr. Şuayb el-Arnaûdî-Âdil Mürşîd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1416.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. Nşr. Muhammed b. Sâlih Râcî, Riyâd: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyye, tsz.

İslâmî Araştırmalar Merkezi, İSAM. “İlahiyat Makaleler Veri Tabanı”. Erişim 23 Haziran 2020. <http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php>.

Karaca, Faruk. “İnsani Eğitimde İbadetlerin Etki ve Fonksiyonları”. *Hız. Peygamber'in İnsan Yetiştirme Düzeni*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

Köse, Ayten – Köse, Ali. Ayten. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

Köse, Saffet. *Genetiği ile Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*. Konya: Mehîr Vakıf Yayınları, 2015.

Kuddâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b Cafer b. Ali. *Müsnedü's-Şihâb*. Nşr. Hamdi b. Abdulmecit es-Selefî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin b. el- el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî. *Sahîhu Müslim*. Nşr. Halîl, Memûn Şeyhâ. Lübnan: Dâru'l-Marife, 2005.

Sarıçam, İbrahim. *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.

Sayar, Kemal. *Merhamet Kalbe Dönüş İçin Son Çağrı*. İstanbul: Timaş Yayınları 2013.

Sayar, Kemal. *Ruh Hali*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.

Tarhan, Nevzat. *Toplum Psikolojisi Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd. *el-Müsned*. Nşr. Muhammed Abdulmuhsin et-Türkî. Mısır: ed-Dirâsetü'l-Arabiyye, 1999.

Tirmîzî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *Sünenü't-Tirmizî*, Nşr. Beyrût: Beşşâr b. Avvâd, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1996.

Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK. “Rapor”. Erişim 23 08 2016. www.rapory.tuik.gov.tr

Özaydın, Abdülkerim. ““Asr-ı Saâdet””. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 501-501 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Tayâlisî, Ebû Dâvûd, Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd. *el-Müsned*. Nşr. Muhammed Abdulmuhsin et-Türkî, Mısır: ed-Dirâsetü'l-Arabiyye, 1999.

Yılmaz, Macit. “Değerler Eğitiminde Etkin Bir Materyal Olarak Kur'an Kıssaları Ve Kullanılışı”. *İslami İlimler Dergisi* 9/9 (2014), 137-154.

Yüksek Öğretim Kurumu, YÖK. “Ulusal Tez Merkezi” . Erişim 23 Haziran 2020. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>